

CHUYÊN ĐỀ

**ĐỔI MỚI NỘI DUNG, CÁCH THỨC BỒI DƯỠNG
HỌC SINH GIỎI NGỮ VĂN TRUNG HỌC CƠ SỞ
THEO CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC PHỔ THÔNG 2018**

PGS.TS Bùi Minh Đức

NỘI DUNG

- 01** XU HƯỚNG MỚI VỀ THI HSG NGŨ VĂN
- 02** NỘI DUNG BỒI DƯỠNG HSG NGŨ VĂN
- 03** CÁCH THỨC PHÁT HIỆN HSG NGŨ VĂN
- 04** CÁCH THỨC BỒI DƯỠNG HSG NGŨ VĂN

PHẦN 1
XU HƯỚNG MỚI VỀ THI HSG
NGỮ VĂN THEO CTGDPT 2018

XU HƯỚNG MỚI VỀ THI HSG NGŨ VĂN THEO CTGDPT 2018

Năng lực văn học

Năng lực ngôn ngữ

Năng lực sáng tạo

Năng lực phản biện

XU HƯỚNG MỚI VỀ THI HSG NGỮ VĂN THEO CTGDPT 2018

**Đánh giá năng lực
tiếp nhận văn học qua 01
ngữ liệu mới, ngoài SGK**

**Đánh giá năng lực
nghị luận văn học,
gắn với kiến thức lí luận
văn học và tích hợp
ngữ liệu mới**

**Đánh giá năng lực
nghị luận xã hội**

CÁC DẠNG CẤU TRÚC ĐỀ THI HSG NGỮ VĂN THEO CTGDPT 2018

DẠNG 1

Đọc hiểu/Viết cảm thụ về
ngữ liệu mới

Viết bài nghị luận
văn học về một vấn đề
lí luận văn học, tích hợp ngữ liệu

Viết bài nghị luận xã hội

CÁC DẠNG CẤU TRÚC ĐỀ THI HSG NGỮ VĂN THEO CTGDPT 2018

DẠNG 2

Viết bài nghị luận
văn học làm sáng tỏ một
vấn đề lí luận văn học,
qua 01 ngữ liệu mới và các
kiến thức khác

Viết bài nghị luận xã hội

Phần I (12,0 điểm)

Đọc văn bản:

NHỚ MẸ VÀ LÀNG QUAN HỌ

(Trương Nam Hương)

Nghe quan họ đêm rằm anh bật khóc
Lời chành vênh uốn lượn mái chùa
Vịn câu hát anh lần về cội gốc
Chợt thấy mình có lỗi với làng xưa...

Bao mưa nắng đời anh chưa hiểu hết
Giờ xót xa thương mẹ nhớ làng
Mẹ cho của hồi môn là câu hát
Để con rời quê kiểng có hành trang

Mẹ thường bảo làng ta giàu cổ tích
Có bà tiên ông bụt giúp người
Nhưng mẹ vẫn một đời áo rách
Cố giữ lành câu quan họ thôi

Người để lại chiếc khăn hoa lý
Em nhớ cho đời mẹ xưa nghèo,
Vẫn thơm thảo mùi hương quả thi
Với câu thẻ quán đóc trăng treo

Giờ biết lấy cơ gì anh dối mẹ
Quan họ quên... rơi dọc thàng ngày
Sợi tóc rụng như lá vườn làng lẽ
Mẹ không còn và mắt anh cay!

(Mẹ yêu thương (Thơ dâng Mẹ của những nhà thơ nổi tiếng).

NXB Kim Đồng, 2008, trang 23-24)

Thực hiện các yêu cầu sau:

Câu 1 (6,0 điểm). Viết bài văn thể hiện cảm nghĩ của em về cái hay, cái đẹp của bài thơ trên.

Câu 2 (6,0 điểm). Trong bài thơ *Hương trái đất*, nhà thơ Chế Lan Viên viết:

Ấn phải bùa các nhà thơ, ta yêu trái đất đến trăm lần

Dẫu hóa thành hương bay đi còn quyến lại

Dù có thể sống triệu năm ở Kim tinh, Hùng tinh hay sao Chổi

Để được một ngày trên trái đất hoá tình nhân.

Em rút ra được thông điệp nào về thơ qua của các câu thơ trên? Bằng hiểu biết về thơ ca nói chung và bài *Nhớ mẹ và làng quan họ* nói riêng, hãy làm sáng tỏ suy nghĩ của em về thông điệp đó.

Phần II (8,0 điểm)

Có ý kiến cho rằng: *Không nên góp ý với người khác để tránh mâu thuẫn, xung đột.*

Nhưng cũng có quan điểm: *Chỉ có thẳng thắn mới xây dựng được một quan hệ lâu dài.*

Hãy viết một bài văn nghị luận bày tỏ suy nghĩ của em về các ý kiến trên.

Phần I (12,0 điểm)

Đọc văn bản:

Thời gian

Văn Cao

Thời gian qua kẽ tay
Làm khô những chiếc lá
Kỷ niệm trong tôi
Rơi
như tiếng sỏi
trong lòng giếng cạn.
Riêng những câu thơ

còn xanh

Riêng những bài hát

còn xanh

Và đôi mắt em

như hai giếng nước

(Tác phẩm thơ, NXB Hội Nhà văn, Hà Nội, 2013)

Thực hiện các yêu cầu sau:

Câu 1 (6,0 điểm). Phân tích những nét đặc sắc của bài thơ trên.

Câu 2 (6,0 điểm). Nhà thơ Phùng Quán từng viết:

Có những phút ngã lòng.

Tôi vịn câu thơ và đứng dậy...

Em hiểu ý nghĩa của hai dòng thơ trên thế nào? Bằng hiểu biết về văn học nói chung và bài *Thời gian* nói riêng, hãy làm sáng tỏ suy nghĩ của em về điều đó.

Phần II (8,0 điểm)

Chọn một trong hai câu sau:

Câu 1. Viết bài văn với chủ đề “Thời gian”.

Câu 2. Viết bài văn với chủ đề “Sống xanh”.

Phần I (12.0 điểm)

Đọc văn bản:

Áo lụa Hà Đông

Nguyễn Sa

Nắng Sài Gòn anh đi mà chợt mát
Bởi vì em mặc áo lụa Hà Đông
Anh vẫn yêu màu áo ấy vô cùng
Thơ của anh vẫn còn nguyên lụa trắng

Anh vẫn nhớ em ngồi đây, tóc ngắn
Mà mùa thu dài lắm ở chung quanh
Linh hồn anh vội vã vẽ chân dung
Bày vội vã vào trong hồn mở cửa

Gặp một bữa anh đã mừng một bữa
Gặp hai hôm thành nhị hi của tâm hồn
Thơ học trò anh chất lại thành non
Và đôi mắt ngật ngậy thành chất rượu

Em không nói đã nghe lòng giai điệu
Em chưa nhìn mà đã rộng trời xanh
Anh đã trông lên bằng đôi mắt chung tình
Với tay trắng em vào thơ diễm tuyệt

Em chợt đến, chợt đi, anh vẫn biết
Trời chợt mưa, chợt nắng chẳng vì đâu
Nhưng sao đi mà không bảo gì nhau
Để anh gọi, tiếng thơ buồn vọng lại

Để anh giận mắt anh nhìn vụng dại
Giận thơ anh đã nói chẳng nên lời
Em đi rồi, sám hối chạy trên môi
Những ngày tháng trên vai buồn bỗng nặng

Em ở đâu, hồi mùa thu tóc ngắn
Giữ hộ anh màu áo lụa Hà Đông
Anh vẫn yêu màu áo ấy vô cùng
Giữ hộ anh bài thơ tình lụa trắng

*(Thơ Nguyễn Sa, Nhà xuất bản Văn hoá-Thông tin,
Hà Nội, 1996, tr.5-6)*

Thực hiện các yêu cầu sau:

Câu 1 (6,0 điểm). Trình bày cảm nhận của em về vẻ đẹp nghệ thuật của bài thơ trên.

Câu 2 (6,0 điểm). Dựa vào bài thơ *Áo lụa Hà Đông* và một số văn bản thơ khác mà em biết, hãy làm sáng tỏ cách hiểu của em về ý kiến sau: “*Ngôn từ thơ giàu nhạc tính với những âm thanh luyến láy, những từ trùng điệp, phối hợp bằng trắc và những cách ngắt nhịp có giá trị*” (Trần Đình Sử (chủ biên), *Giáo trình Lí luận văn học*, NXB ĐHSP, 2023, tr.136-137)

PHẦN II (8,0 điểm)

Trong tác phẩm “*Khói trời lộng lẫy*”, nhà văn Nguyễn Ngọc Tư viết: “Con người trừng trị thiên nhiên bằng cách [...] hủy hoại nó. Còn thiên nhiên trả thù bằng cách nào em biết không? Nó biến mất.”

(*Khói trời lộng lẫy*, Nguyễn Ngọc Tư, NXB Trẻ, 2010)

Theo em, thiên nhiên biến mất có phải là một cách “trả thù con người”?

Hãy viết một bài văn nghị luận xã hội trả lời câu hỏi trên.

TIÊU CHÍ ĐÁNH GIÁ BÀI THI HSG NGỮ VĂN THEO CTGDPT 2018

Thực hiện đúng, đủ các yêu cầu của đề thi

Có cảm thụ, kiến giải, sáng tạo riêng

Biết vận dụng kiến thức lí luận văn học

Thể hiện hiểu biết xã hội phong phú

Ngôn ngữ giàu hình ảnh, cảm xúc

Lập luận chặt chẽ, logic, thuyết phục

PHẦN 2
NỘI DUNG BỒI DƯỠNG HSG
NGŨ VĂN THEO CTGDPT 2018

**NỘI
DUNG
BỒI
DƯỠNG
KIẾN
THỨC**

**KIẾN THỨC
LÍ LUẬN VĂN HỌC**

**NỘI DUNG
BỒI DƯỠNG
KIẾN THỨC**

**KIẾN THỨC
XÃ HỘI**

**KIẾN THỨC
VĂN HỌC SỬ**

KIẾN THỨC LÝ LUẬN VĂN HỌC

Thể loại văn học

Nội dung, hình thức VB VH

Giá trị/chức năng văn học

Người đọc và cách tiếp nhận

Tác giả văn học

Sáng tác văn học

KIẾN THỨC VĂN HỌC SỬ

Tác gia văn học

Tác phẩm lớn

Một số cảm hứng/chủ đề lớn: yêu nước, nhân đạo,...

Một số trào lưu, xu hướng văn học: lãng mạn, hiện thực, phê bình sinh thái...,

KIẾN THỨC XÃ HỘI

Văn hoá, đạo lí

Môi trường sống (TN, XH)

Công nghệ

Giáo dục

**NỘI
DUNG
BỒI
DƯỠNG
KỸ
NĂNG**

**KỸ NĂNG
TIẾP NHẬN/
CẢM THỤ VĂN HỌC**

**NỘI DUNG
BỒI DƯỠNG
KỸ NĂNG**

**KỸ NĂNG VIẾT
BÀI NLXH**

**KỸ NĂNG
VIẾT BÀI NLVH**

KỸ NĂNG CẢM THỤ VĂN HỌC

Cảm thụ VB thơ

Cảm thụ VB truyện

Cảm thụ VB kí (tuỳ bút, bút kí)

Bài văn cảm thụ/phân tích/cảm nhận/đánh giá/trình bày cảm nghĩ,... về văn bản văn học/cái hay, cái đẹp/vẻ đẹp/giá trị nội dung, nghệ thuật của VBVH (mới, ngoài SGK) thực chất là bài viết thể hiện một cách thuyết phục những suy cảm về vẻ đẹp của tác phẩm/đoạn trích, cụ thể là cái đẹp về nội dung, hình thức nghệ thuật và sức lay động sâu xa của văn bản đối với độc giả.

**Cái hay về
nội dung**

- Đề tài mới
- Chủ đề hấp dẫn, có tính nhân văn
- Tư tưởng sâu sắc, có tính triết lí
- Thông điệp giàu ý nghĩa, có sức lay động trái tim con người

**Cái đẹp về
nghệ thuật**

- Ngôn ngữ đẹp, gợi hình, gợi cảm; mới lạ
- Hình tượng giàu mỹ cảm
- Bố cục, kết cấu độc đáo
- Theo đặc trưng thể loại/tiểu loại

**Khả năng
tác động**

- Đương thời và hậu thế
- Đông đảo công chúng
- Sự phát triển của thể loại, khuynh hướng, trào lưu văn học

THƠ

Ngôn từ

- Gợi hình, gợi cảm
- Nhịp tính
- Lạ hoá

Tứ thơ

- Tạo hình cho ý
- Tạo mạch cho thơ
- Tạo dấu ấn riêng cho thi nhân

Hình ảnh/ hình tượng

- Gợi cảm, dư ba, ám ảnh
- Độc đáo, mới lạ
- Ý nghĩa tượng trưng

Biện pháp NT

- Tạo hình ấn tượng cho đối tượng trữ tình
- Chuyển tải hiệu quả tình cảm, tâm trạng, cảm xúc

Yếu tố NT khác

- Tự sự
- Miêu tả

Bờ sông vắng gió

Trúc Thông

Lá ngô lay ở bờ sông
Bờ sông vắng gió
Người không thấy về
Xin người hãy trở về quê
Một lần cuối... một lần về cuối thôi
Về thương lại bến sông trôi
Về buồn lại đã một thời tóc xanh
Lệ xin giọt cuối để dành
Trên phần mộ mẹ vương hình bóng cha
Cây cau cũ, giai hiên nhà
Còn nghe gió thổi sông xa một lần
Con xin ngăn lại đường gần
Một lần... rồi mẹ hãy dần dần đi.

NHỚ MẸ VÀ LÀNG QUAN HỌ

(Trương Nam Hương)

Nghe quan họ đêm rằm anh bật khóc
Lời chênh vênh uốn lượn mái chùa
Vịn câu hát anh lần về cội gốc
Chợt thấy mình có lỗi với làng xưa...

Bao mưa nắng đời anh chưa hiểu hết
Giờ xót xa thương mẹ nhớ làng
Mẹ cho của hồi môn là câu hát
Để con rời quê kiểng có hành trang

Mẹ thường bảo làng ta giàu cổ tích
Có bà tiên ông bụt giúp người
Nhưng mẹ vẫn một đời áo rách
Cố giữ lành câu quan họ thôi

Người để lại chiếc khăn hoa lý
Em nhớ cho đời mẹ xưa nghèo,
Vẫn thơm thảo mùi hương quả thị
Với câu thề quán dốc trắng treo

Giờ biết lấy cứ gì anh dối mẹ
Quan họ quên... rơi dọc thàng ngày
Sợi tóc rụng như lá vườn lặng lẽ
Mẹ không còn và mắt anh cay!

Tình ca ban mai

Chế Lan Viên

Em đi, như chiều đi
Gọi chim vườn bay hết
Em về, tựa mai về
Rừng non xanh lộc biếc

Em ở, trời trưa ở
Nắng sáng màu xanh che
Tình em như sao khuya
Rải hạt vàng chi chít

Sợ gì chim bay đi
Mang bóng chiều bay hết
Tình ta như lộc biếc
Gọi ban mai lại về

Dù nắng trưa không ở
Ta vẫn còn sao khuya
Hạnh phúc trên đầu ta
Mọc sao vàng chi chít

Mai, hoa em lại về...

Thời gian

Văn Cao

Thời gian qua kẽ tay
Làm khô những chiếc lá
Kỷ niệm trong tôi
Rơi
như tiếng sỏi
trong lòng giếng cạn.

Riêng những câu thơ
còn xanh
Riêng những bài hát
còn xanh
Và đôi mắt em
như hai giếng nước.

TRUYỆN

Nhân vật

- Ý nghĩa điển hình
- Nghệ thuật xây dựng

Người kể chuyện và điểm nhìn

- Sự phù hợp của ngôi kể
- Tác dụng của sự thay đổi điểm nhìn

Tình huống, kết cấu

- Bất ngờ
- Độc đáo
- Ý nghĩa

Biện pháp NT

- Tạo hình ảnh ẩn tượng cho hình tượng
- Chuyển tải giọng điệu, thái độ của người kể, nhân vật

Ngôn ngữ

- Kết hợp tự sự + miêu tả + biểu cảm
- Giàu chất trữ tình, giàu hình ảnh
- Chất triết lí

My Nương nhớ nhà, nhớ cha mẹ lắm. Mà Sơn Tinh thì bận lắm. Vợ lại hết mực trọng chồng, không muốn một bợn nhò làm bận lòng chồng. Chồng thì xiết bao tin vợ và tự tin mình. Niềm tự tin lúc nào cũng dày dặn, bền chắc. Cho nên nỗi nhớ của My Nương cũng phải chịu phận sống len lỏi âm thầm, có lúc còn phải tàng hình, tan biến vào những ánh mắt chào đón rạng rỡ, vào những nụ cười hơn hớn tươi vui. Mà càng như thế, thì nỗi nhớ ấy, cái lẽ cố nhiên ấy, lại càng day dứt, ngùn cháy nồng đượm, cồn cào.

Mỗi năm, Sơn Tinh đưa vợ về thăm lại quê nhà một lần. Là người trí lực kiên cường, quảng kiến và ngăn nắp, đã bao nhiêu năm Sơn Tinh chưa một lần thực hiện sai lệch những ấn định của mình. Những ngày về thăm Phong Châu ấy bao giờ cũng thật huy hoàng, chu đáo, tuyệt hảo.

My Nương biết ơn chồng lắm. Nàng cố nương theo, khuôn mình, không để cợn cạo trong cái dòng chung huy hoàng, chu đáo, tuyệt hảo ấy... Để chờ cái phút được chạy gấp tới, ứa vào lòng cha mẹ, mặc những giọt nước mắt mừng tủi ứa ra... Chưa nói đến những ngày vui ấy trôi qua thật nhanh, thật bé xiu, ngắn ngủi. Bao giờ, bao giờ cho đến ngày này sang năm nữa?

Tự nhiên một hôm My Nương đánh bạo xin phép Sơn Tinh cho nàng về thăm quê một mình. Và Sơn Tinh, như thường khi, lập tức bằng lòng.

Đường về Phong Châu, My Nương đi như gió chạy, nhẹ bỗng, tung tăng. Miệng chỉ chực cười, chực reo, chực hát.

Về được một ngày, trọn vẹn riêng tư với cha mẹ, anh em, sớm hôm sau, buổi sớm đầu tiên thức dậy tại quê cha, chợt My Nương xốn xang muốn dạo ngược lên núi, tới tận con suối nhỏ đầu nguồn, nơi nàng nhớ mình đã tắm lần đầu, từ khi biết nhớ, biết nghĩ, từ khi mình còn là một cô bé. Từ xa, đang còn nhón gót lướt trên những giọt sương mai long lanh đầu những ngọn linh thảo xanh mơn, My Nương đã nghe tiếng róc rách. Tiếng róc rách như cả tuổi thơ thóc mách, giòn giã mà thốn thức, đang đợi nàng đã bao nhiêu năm...

Khoang suốt trong vắt như vành gương trước mặt. Hơi nước lượn vờn như sương khói khơi khơi vơi huyền ảo. Cái mát tinh khôi thấm vào da thịt. Tự nhiên My Nương nghẹn ngào. Diễm mi ẩm dội lên, nước mắt ứa ra. Mà môi nàng là nét cười, nét cười thơ dại, ngày ngày. [...]

(Sự tích những ngày đẹp trời, Hòa Vang)

Ngấn nước vừa chớm chạm ngực thì, như không nén nổi nữa, My Nương bất giác đưa hai tay vuốt xòa đồ suối tóc mây bông bay lên, giang hai tay, mắt nhắm nghiền lại, nàng nhẩy ào, trần mình uốn lượn giữa dòng suối và buột lên tiếng hát trong vắt. Chợt tiếng hát ngừng bật, My Nương thốt rùng mình [...] My Nương thoáng nghe thấy, lọc qua tiếng nước rì rào, róc rách, có tiếng đập gấp gấp rộn ràng, như dưới đáy suối có một trái tim bồi hồi. Tự nhiên, My Nương giang rộng đôi tay ôm nước, như đón nhận... rồi đột ngột quấy mình, quay ngoắt vào bờ, với lấy váy áo.

My Nương đã ở trên bờ đá. Những giọt nước tí xíu vẫn đang trôi bịn rịn trên da thịt nàng, trước khi tuột hẳn, nhập lại vào dòng suối. Những giọt nước ấy ánh sắc hồng ngọc, dần tụ lại và đột khởi, trong không gian tĩnh lặng, như dội cả dòng suối lên. Nước suối cuộn sóng, dựng đứng lên, thành một chàng trai tuyệt vời đẹp và buồn.

"Trời, Thủy Tinh... Sau biết bao nhiêu năm rồi...". My Nương khẽ cúi đầu, bắt gặp bờ vai trần của mình vẫn ngời ngời sáng lên và nàng thấy không còn một chút sợ hãi bờ ngỗ nào nữa trong lòng. [...]

My Nương bước đi và lắng nghe sau lưng mình, tịnh không có một tiếng động. Chỉ một làn sương bụi nước ẩm thơm ngát bông lan tỏa, hồng hồng bao lấy My Nương mà không lấp, không che lối về của nàng. Nhưng chỉ bèn gan được chừng mười bước chân, My Nương quay phắt lại. Làn sương ẩm đã cuộn cuộn thành một bông mây óng ánh ngũ sắc chợt tan biến. Gương suối lặng tờ. Thủy Tinh đã biến mất.

My Nương chạy ào xuống suối, thảng thốt:

- Ôi, Thủy Tinh...

(Sự tích những ngày đẹp trời, Hòa Vang)

[...] Tôi đã chỉ đứng khóc. Tôi không bao giờ cho lệnh dâng nước lên... Nhưng phía sau tôi lúc ấy đã có nhiều điều xảy ra. Tôi không biết rằng khi tôi vừa sững sờ thấy cảnh Sơn Tinh đón mất em, khi tôi vừa rùng mình lần đầu, thấy mất hết sức mạnh lần đầu, thì cũng lúc ấy, cả thường luồng, ba ba, cá ngựa đã cùng thoát rùng mình trút lốt, hiện lại nguyên hình. Những thân hình mạnh mẽ duyên dáng khi uốn lượn giữa sóng nước ấy nay đột ngột chênh ềnh ra trên cạn, trông quằn quại, nhãy nhọt, góm ghiếc, tanh tươi lắm. Và những người dân Phong Châu đã kéo ra xem đám cưới em, lúc ấy cũng cất tiếng cười ồ cả lên. Tôi vĩnh viễn trở thành kẻ gian manh, giả trá, kẻ làm đồ giả đầu tiên, từ phút ấy.

Thật kinh khủng. Một thần nhân mà đang tâm lừa vua, dối Chúa, toan cướp đoạt công chúa đẹp xinh nhất nước bằng quỷ kế, bằng thủ đoạn đón mạt, lập lòe đánh lặn con đen. Tiếng cười ồ lan rộng vang mãi của bao người Phong Châu hôm ấy khiến tôi không thể đứng mãi đó mà nhìn theo em được. Tôi đành gạt nước mắt, giơ tay ra hiệu cho các bày tôi quay trở lại biển khơi.

Nhưng không được, các bày tôi, đàn em của tôi vốn đều là những Thủy thần, Thủy quái có uy lực nhất định. Những kẻ đã sẵn sàng hóa thân vì tôi nay hoàn toàn có lý phần nợ trước tôi - vị thủ lĩnh thất bại và cam bó tay, nước mắt chan hòa, đầu cúi, chân rã rời lê bước về chỗ xuất phát. Tôi đã một mình về biển.

(Sự tích những ngày đẹp trời, Hòa Vang)

THUA TRẬN

Nguyễn Quang Sáng

[...]

Cháu Sơn kể: Gia đình Tuấn có giấy bảo lãnh, chỉ chờ ngày xuất ngoại. Ba má Tuấn tính toán, sang Mĩ, Tuấn phải có một chỗ đứng nào đó trong xã hội Mĩ. Bàn đi tính lại, ba Tuấn biết, ở Mĩ, về thể thao có hai môn kém nhất: một là bóng đá, hai là bóng bàn. Bóng đá với thể lực của người Việt Nam, không ổn. Chỉ có môn bóng bàn. Qua đó, nếu Tuấn là vô địch thì còn gì bằng. Tính vậy, ba Tuấn liền kiếm thầy dạy riêng với một giá cao. Và mỗi trận đấu, ba Tuấn cũng nhờ huấn luyện viên chỉ đạo với một giá cao. Ba má Tuấn mong sao trước ngày ra đi Tuấn sẽ đoạt chức vô địch.

Nghe cháu kể, tôi chợt nhớ lại tiếng vỗ tay và tiếng cười hả hê của một số cổ động viên của Tuấn, những tiếng cười cần lên án.

Nỗi buồn thua trận của cháu Sơn, một nỗi buồn cần có trong tâm hồn của mỗi con người. Tôi muốn cúi hôn cháu. Nhưng tôi kịp dừng lại. Đứa bé đến một cái tuổi nào đó, không thích những cái hôn coi nó là một đứa bé nữa. Một cái hôn không đúng là điều xúc phạm. Tôi thầm cảm ơn nỗi buồn của Sơn.

Chúng tôi đi trên con đường dưới ánh trăng. Ở thành phố, đêm, ta ít khi nhìn lên trời. Có lúc ta quên, trên trời có ánh trăng.

Bồng chanh đỏ

Đỗ Chu

[...] Con chim ấy thường đậu trên một cọng sen khô ven đầm. Trông nó thật rực rỡ. Cái mỏ nhọn hoắt và oai vệ, dài như một cái quân bút. Lông ức hung hung vàng, còn thì toàn thân đỏ hồng như một đốm lửa. Chao ôi, đã bao nhiêu lần anh em tôi đứng trên bờ đầm ngắm nhìn không mỏi mắt bộ cánh rất đẹp của nó. Dùng bao giờ bạn tưởng nó đang ngủ gật nhé, cứ lim dim mắt và đậu lì một chỗ như thế đấy, nhưng chỉ cần một hòn sỏi nhỏ rơi xuống nước là lập tức cái đầu tinh khôn của nó nghênh cao lên ngay. Lúc đó, bạn sẽ thấy nó láu lỉnh một cách lạ lùng. Chính tôi đã phải thất vọng vì không sao lại gần nó được (...) Hãy thử bước thêm lên một bước. Một bước nữa. Thế là rõ rồi, nó vờ ngủ đấy thôi. Nó chẳng bỏ qua một hành động nhỏ nào của ta hết. Cái đầu ranh mãnh của nó lại đang nghiêng nghiêng ngó ngó kia rồi. Chỉ cần ta tiến lên một bước nữa hoặc vung tay một cái là nó sẽ bay vụt đi ngay.

[...] Tôi nằm trên bờ đầm lơ đãng nhìn ra xa mà nghĩ ngợi miên man. Tôi thương đôi vợ chồng bông chanh bây giờ đã tha con đến một cánh đồng nào, ở một đầm nước xa lạ, chúng lại phải cùng nhau xây tổ để tránh mưa tránh nắng và con chồng lại lang thang kiếm tôm tép mang về nuôi con. Cuộc sống của chúng có chắc được yên ổn không, hay rồi cũng sẽ bị một lũ trẻ như tôi rình mò bắt bớ. Chúng đang nghĩ về chúng tôi như thế nào sau buổi tối hôm qua, hẳn chúng phải oán giận lắm. Tôi thầm kêu lên: “Bồng chanh, bông chanh ơi, hãy yên tâm mà trở về đầm này. Chúng tao yêu mày và ở đây mày cũng đỡ vất vả. Nhà cửa có sẵn cả rồi, đồng tào tôm tép nhiều, mày đỡ phải lặn lội. Vợ chồng mày cứ ngồi trước tổ mà trông con cái, và soi mình xuống nước rĩa lông, làm dáng”.

YÊU CẦU BÀI CẢM THỤ VĂN HỌC

Nội dung

- Thể hiện được suy cảm về vẻ đẹp nội dung và hình thức nghệ thuật
- Kết hợp cảm nhận chủ quan và lí giải khoa học, chặt chẽ, thuyết phục

Ngôn ngữ

- Giàu hình ảnh, cảm xúc
- Diễn đạt chặt chẽ, logic
- Văn phong có giọng điệu riêng
- Tận dụng ý kiến chuyên gia, nhà văn

Hình thức

- Bài văn thông thường
- Bài phỏng vấn/thư gửi tác giả/thư gửi độc giả/bài trao đổi với nhà phê bình,...

Sang thu đa nghĩa, vì ít nhất, có sự chất chồng và giao thoa của ba lớp nghĩa : trời đất sang thu, đời sống sang thu và đời người sang thu. Lớp nghĩa thứ nhất dễ thấy. Vì nó ở bề nổi của văn bản thơ. Nó khiến bài thơ như một bức tranh thiên nhiên. Không. Có lẽ như những thước phim về cảnh vật thiên nhiên thì phải hơn. Tranh thì tĩnh, phim mới động. Sự mẫn cảm của tâm hồn thi sĩ đã được dịp phô diễn qua những thi ảnh giàu mỹ cảm trong việc nắm bắt bao vận động, chuyển động, biến động âm thầm và sâu kín của thiên nhiên. Nhưng, nếu chỉ thế thôi, Sang thu cũng mới là thơ tạo vật. Hữu Thỉnh chưa đem đến cái gì mới hơn so với các tiếng thơ thuộc thi đề thu của những người đi trước. Đồng thời, cũng chưa phổ được vào đó hơi thở của thời mình, tinh thần của thế hệ mình.

Hai lớp nghĩa sau mới thật là thứ hương ổi riêng mà Hữu Thỉnh phả vào trong thi đề này. Tất nhiên, những hàm ý kín đáo kia toát lên trước hết từ nghĩa bóng đây đó của các thi ảnh. Ai cũng có thể thấy những ẩn ý nào đó thấp thoáng sau lời viết ẩn dụ trong các thi ảnh rải rác ngay từ đầu sương chùng chình, sông dềnh dàng, chim vội vã v.v... Nhưng nếu chỉ có thế thì ý nghĩa của chúng còn lơ mờ, chưa xa gì hơn một lời nói sinh động về sự vật, chưa đủ tạo hẳn ra một lớp nghĩa khác cho văn bản. Lớp nghĩa kia chỉ thực sự bật hàm khi hình ảnh cuối cùng đột hiện : Sấm cũng bớt bất ngờ / Trên hàng cây đứng tuổi. Chữ “đứng tuổi” bật sáng, phát động một lớp nghĩa khác cho bài thơ. Nó đâu chỉ nói cây, mà còn nói người. Nhân hoá cây là bề nổi, giấu người vào cây là bề sâu. Tự dưng, chúng ta thấy từ mạch hình ảnh thiên nhiên rải khắp bài thơ bỗng bừng dậy một lớp nghĩa khác gắn với con người và cuộc đời. Có thể thấy rõ hơn nữa, khi nhìn trong tương quan khác. (Chu Văn Sơn, *Sang thu*)

Văn chương là một hoạt động sáng tạo. Trong lĩnh vực này, phải là khả năng sáng tạo ra sự sống. Dưới ngòi bút của nhà văn sự sống cứ hiện lên với tất cả những chi tiết chân thật và sinh động của nó. Chính cái đó mới che kín được mạch văn... Nam Cao không bao giờ chịu thuật kể một cách trừu tượng. Sự sống với hình thù, màu sắc, âm thanh của nó cứ mọc lên, nở ra theo từng câu, từng chữ. Và chi tiết nọ dường như tự nó lại gợi ra chi tiết kia chứ không phải là nhà văn muốn sắp đặt như thế. "Dần thức dậy thì trong nhà còn tối om. Đầu tháng chạp, trời lầu lầu sáng... Thật ra thì gà gáy đã lâu. Tiếng gà gáy xôn xao. Và óc Dần có lờ mờ một ý nhớ mơ hồ, giống như khi người ta nhớ lại những chốn mình đã qua trong một giấc chiêm bao (...) Rồi thì Dần tỉnh hơn. Có lẽ do một tiếng gáy cộc lốc của anh gà trụi trong chuồng gà nhà bên cạnh. Con gà đang ở thời kỳ tập gáy, tiếng gáy ngắn nhưng đã vang động lắm. Ấy là một con gà có sức. Dần phác lại trong tưởng tượng cái hình dung lộc ngọc của nó, lắc cắc và vụng dại như một anh con trai mười sáu tuổi đôi chân cao, cái cổ trần ngất nghểu, cái mào đỏ khé mới hơi nhu nhú, cái đuôi cụt ngắn". Con gà lộc ngọc ấy thì có liên quan gì đến câu chuyện, đến đám cưới của cái Dần? Nhưng trong sự sống tự nó hiện lên như thế, và nó phải hiện lên trong trí tưởng tượng tái hiện của cái Dần. Vì nó vẫn là một đứa trẻ, tâm hồn nó dễ bắt lấy một cách thú vị những hình ảnh ngộ nghĩnh buồn cười như thế. Nhưng xét ra cái Dần cũng chỉ là một sáng tạo của Nam Cao. Có điều ông đã sáng tạo theo quy luật của sự sống, theo quy luật tâm lí của cái Dần.

(Nguyễn Đăng Mạnh, *Một đám cưới*)

MỘT SỐ THAO TÁC CẦN KHAI THÁC KHI LÀM BÀI CẢM THỤ VĂN HỌC

**Tưởng tượng
tái hiện và sáng tạo**
(để thâm nhập, tìm hiểu,
khám phá VB)

- Tái hiện: nhân vật, hình ảnh, hình tượng, không gian, thời gian,...
- Sáng tạo: giả định thay thế, bổ sung

Liên tưởng, kết nối
(để phân tích, cắt nghĩa,
bình luận)

- Trong VB: chi tiết, sự việc, nhân vật,...
- Ngoài VB: đề tài, chủ đề, nhân vật, chi tiết, hình thức NT gần gũi; vốn sống, hiểu biết xã hội, văn hoá,...

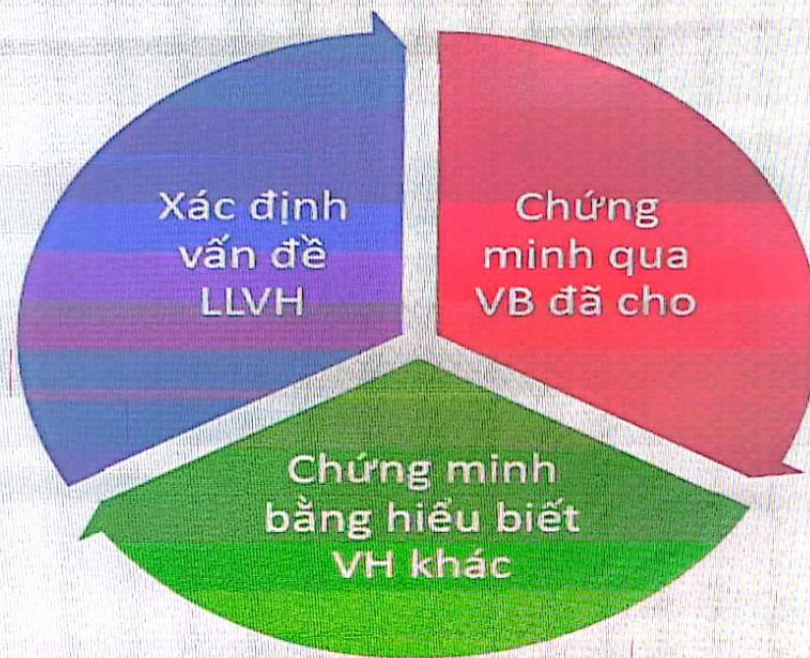
So sánh
(để cắt nghĩa sâu, tìm điểm
độc đáo và mở rộng)

- Tương đồng (cùng tác giả, trào lưu, thể loại, thi pháp, thời đại,...)
- Khác biệt (tác giả, thể loại, loại hình NT khác,...)

KỸ NĂNG VIẾT NLVH

Viết bài nghị luận về vấn đề lí luận văn học, sử dụng ngữ liệu mới và hiểu biết văn học cá nhân

KỸ NĂNG VIẾT BÀI NLXH

Bàn luận về các ý kiến trái chiều

Bàn luận vấn đề mở

Bàn luận về một ý kiến cho trước

NHỮNG KHÍA CẠNH CUỘC SỐNG

Đôi khi chúng ta ngại thể hiện bản thân để tránh bị dèm pha, đổ kị. Nhưng nếu không thể hiện bản thân thì không thể tiến thân

Đôi khi chúng ta ngại góp ý để tránh mất lòng, xung đột. Nhưng thực tế, chỉ nhờ thẳng thắn mới có thể có quan hệ chân thành, lâu dài

Có nhiều người rất thích "định nghĩa" về người khác và cũng có người xem thường việc bị người khác "định nghĩa"

Có người theo đuổi thời trang vì nó hợp với bản thân nhưng cũng có người theo đuổi thời trang vì mọi người đều làm thế

Có người coi việc phải là chính mình để không bị hoà tan nhưng cũng có người không muốn vậy để vượt qua các giới hạn của bản thân

NHỮNG KHÍA CẠNH CUỘC SỐNG

Một số người họ bày tỏ "bức xúc" vì cảm thấy khó chịu nhưng cũng có người muốn phô diễn trình độ "lên án hay vui đập" của mình với đám đông

Người nghiêm túc thì có thể không thành công. Người thành công thì có thể không nghiêm túc

Người ta phê phán để chứng tỏ mình vô can. Người vô can lại không có xu hướng phê phán

Có người xem thành công và thất bại là đích đến, có người xem thành công và thất bại là khởi điểm, nhưng cũng có người xem đó chỉ là quá trình.

Một số người quan tâm đến số lượng "thích", một số người lại nhiệt tình "thích" người khác

VẤN ĐỀ MỞ (ĐỀ MỞ)

Mở ra

Tôi muốn nắm tay bạn

Bờ vai

Giới hạn của sáng tạo

Rừng lặng

Sống xanh

VẤN ĐỀ MỞ (ĐỀ MỞ)

Nhóm và một mình

Dẫn thân hay vùng an toàn

Áp lực và động lực

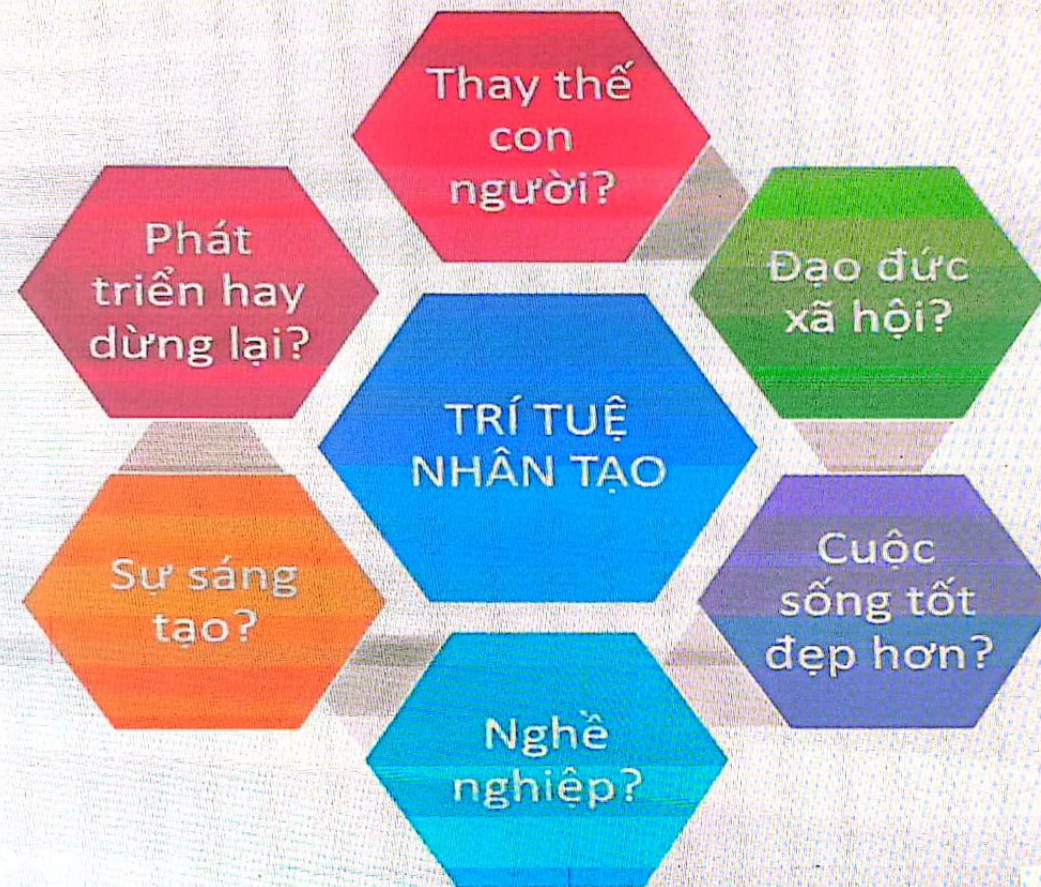
Tự lập hay nhận hỗ trợ

Sống ảo và sống thực

TRAO ĐỔI VỀ Ý KIẾN

Trong tác phẩm "Khói trời lộng lẫy", nhà văn Nguyễn Ngọc Tư viết: "Con người trừng trị thiên nhiên bằng cách [...] hủy hoại nó. Còn thiên nhiên trả thù bằng cách nào em biết không? Nó biến mất." (*Khói trời lộng lẫy*, Nguyễn Ngọc Tư, NXB Trẻ, 2010)

Theo anh/chị, thiên nhiên biến mất có phải là một cách "trả thù con người"?

**MỞ BÀI
ẤN TƯỢNG**

**KẾT BÀI
ĐỘC ĐÁO**

KỸ NĂNG VIẾT

**LẬP LUẬN
CHẶT CHẼ**

**NGÔN NGỮ
GIÀU HÌNH ẢNH,
CẢM XÚC**

**NỘI DUNG MỚI,
Ý HAY**

PHẦN 3
CÁCH THỨC NHẬN DIỆN,
ĐÁNH GIÁ HSG NGỮ VĂN
THEO CTGDPT 2018

NHẬN DIỆN, ĐÁNH GIÁ HỌC SINH GIỎI NGỮ VĂN

Đọc hiểu tốt:

- Phát hiện được ý nghĩa, những thông điệp sâu sắc từ văn bản;
- Đánh giá được giá trị thẩm mỹ của các yếu tố hình thức gắn với đặc trưng của mỗi thể loại và kiểu văn bản;
- Biết huy động những trải nghiệm, vốn sống để hiểu và lý giải nội dung, nghệ thuật tác phẩm;
- Thể hiện những kiến giải riêng;
- Ham đọc và đọc rộng.

NHẬN DIỆN, ĐÁNH GIÁ HỌC SINH GIỎI NGỮ VĂN

Viết văn hay:

- Diễn đạt hay: dùng từ phù hợp, “đắt”, giàu hình ảnh, cảm xúc; câu văn phong phú; biết sử dụng các biện pháp tu từ; biết vận dụng ý kiến của các chuyên gia;...
- Nội dung hay: có ý mới, độc đáo, sâu sắc, thể hiện suy nghĩ riêng,...

Nói và nghe hiệu quả:

- Nói: ngôn ngữ trong sáng, có hình ảnh, tạo được điểm nhấn, hấp dẫn, thuyết phục người nghe; biết kết hợp các yếu tố phi ngôn ngữ một cách phù hợp.
- Nghe: có văn hóa, tôn trọng người nói và người nghe, biết lắng nghe và thấu cảm,...
- Nói, nghe tương tác: Biết nêu vấn đề, câu hỏi và trao đổi, tranh luận có văn hoá.

Tiến trình	Biểu hiện năng lực	Mô tả yêu cầu về năng lực viết của HS đại trà	Mô tả yêu cầu về năng lực viết của HS giỏi (đã bao hàm các yêu cầu của HS đại trà)
Trước khi viết	Xác định mục đích viết	Xác định được mục đích viết theo yêu cầu của đề bài hoặc hướng dẫn của GV	- Tự xác định được mục đích viết - Chỉ rõ mục đích chính của bài viết - Xác định được các mục đích khác của bài viết
	Xác định đối tượng đọc bài viết	Xác định được đối tượng đọc bài viết.	- Xác định rõ ràng, cụ thể đối tượng độc giả của bài viết - Biết hình dung về tâm đón của độc giả - Hiểu được mong muốn của người đọc
	Xác định thông điệp muốn truyền tải	Xác định được thông điệp truyền tải	- Xác định nguyên do của thông điệp muốn truyền tải - Thông điệp sâu sắc, có ý nghĩa lan toả - Thông điệp hướng đến nhiều đối tượng
	Lựa chọn hình thức/dạng thức bài viết	Xác định được hình thức/ dạng thức bài viết cơ bản	- Xác định hình thức/ dạng thức bài viết phù hợp theo yêu cầu - Lựa chọn được hình thức/ dạng thức bài viết độc đáo, sáng tạo
	Thu thập thông tin cho bài viết	Xác định được một số thông tin cần thiết cho bài viết.	- Xác định được đầy đủ, chính xác, chi tiết thông tin cho bài viết - Thu thập được nhiều thông tin giá trị cho bài viết - Biết cách thu thập thông tin từ các nguồn tin cậy
	Tim ý	Tim được các ý cơ bản	- Tim được ý hay, mới mẻ, độc đáo - Ý phong phú, sắc sảo, nhiều chiều - Biết nhiều cách tim ý
	Lập dàn ý	Lập được dàn ý theo bố cục cơ bản	- Lập được dàn ý có đủ luận điểm, luận cứ - Dàn ý thể hiện cách sắp xếp ý logic, sáng tạo

Tiến trình	Biểu hiện năng lực	Mô tả yêu cầu về năng lực viết của HS đại trà	Mô tả yêu cầu về năng lực viết của HS giỏi (đã bao hàm các yêu cầu của HS đại trà)
Viết	Viết mở bài	Viết được mở bài đảm bảo dẫn dắt và nêu được vấn đề nghị luận.	- Viết được mở bài sáng tạo, độc đáo - Diễn đạt hấp dẫn, lôi cuốn, ấn tượng
	Viết thân bài	- Bám sát dàn ý, triển khai tuần tự các luận điểm, luận cứ - Đảm bảo sự mạch lạc, liên kết chặt chẽ giữa các câu, các đoạn. - Tuân thủ các quy tắc về chính tả, dùng từ, đặt câu, văn phong trong sáng, phù hợp.	- Phối hợp các thao tác lập luận (giải thích, phân tích, chứng minh, bình luận, so sánh, bác bỏ) để triển khai các luận điểm. - Kết hợp các phương thức biểu đạt (miêu tả, tự sự, biểu cảm, thuyết minh) để tăng sức hấp dẫn, thuyết phục cho các luận điểm. - Ngôn ngữ giàu hình ảnh, cảm xúc, thể hiện nổi bật tư tưởng, tình cảm của người viết - Vận dụng được những kiến thức lí luận văn học để bàn luận, lí giải vấn đề một cách thuyết phục - Vận dụng được kiến thức về tác giả, tác phẩm và văn học sử để chứng minh, làm sáng tỏ vấn đề một cách khoa học, hợp lý
	Viết kết bài	- Khái quát vấn đề nghị luận - Liên hệ thực tiễn/bản thân	- Kết bài độc đáo, sáng tạo - Tạo được ấn tượng, dư ba cho người đọc - Mở ra những khía cạnh mới để tiếp tục suy nghĩ - Diễn đạt hấp dẫn

Tiến trình	Biểu hiện năng lực	Mô tả yêu cầu về năng lực viết của HS đại trà	Mô tả yêu cầu về năng lực viết của HS giỏi (đã bao hàm các yêu cầu của HS đại trà)
Sau khi viết	Rà soát, chỉnh sửa	- Biết đọc lại văn bản - Nhận diện những lỗi cơ bản - Sửa đúng các lỗi cơ bản	- Có thói quen đọc lại thật kỹ văn bản để xác định lỗi - Biết đề xuất hoặc tham gia có kết quả vào việc xây dựng các tiêu chí chỉnh sửa bài viết - Biết sử dụng bảng tiêu chí hoặc một số công cụ khác để chỉnh sửa bài viết
	Rút kinh nghiệm	Biết rút ra một số kinh nghiệm cho lần viết sau	- Có thói quen đúc rút kinh nghiệm cho lần viết sau - Biết ghi chép những kinh nghiệm vào sổ nhật kí viết - Chủ động trao đổi với thầy, cô hoặc chuyên gia về những bài học cần rút ra sau mỗi lần viết
	Công bố sản phẩm viết	Công bố sản phẩm theo yêu cầu của thầy, cô	- Chủ động công bố bài viết đúng lúc, đúng đối tượng - Biết công bố dưới nhiều hình thức khác nhau

PHẦN 4
CÁCH THỨC BỒI DƯỠNG
HSG NGŨ VĂN THEO CTGDPT
2018

Cách thức bồi dưỡng chính

Dạy
chuyên đề

Mời
chuyên
gia

Tự học và
tự học có
hướng
dẫn

**CHUYÊN
ĐỀ VỀ
VĂN
HỌC**

THƠ

- Đặc trưng của thơ
- Phương pháp cảm thụ thơ
- Viết bài nghị luận về thơ

TRUYỆN

- Đặc trưng của truyện
- Phương pháp cảm thụ truyện
- Viết bài nghị luận về truyện

KÝ

- Đặc trưng của kí
- Phương pháp cảm thụ kí
- Viết bài nghị luận về kí

CHUYÊN ĐỀ VỀ VĂN HỌC

GIÁ TRỊ/ CHỨC NĂNG VĂN HỌC

- Giá trị/chức năng văn học
- Phương pháp xác định giá trị/chức năng văn học qua tác phẩm cụ thể
- Viết bài nghị luận về giá trị/chức năng văn học

NGƯỜI ĐỌC VÀ TIẾP NHẬN

- Người đọc (đặc điểm, vai trò, năng lực,...)
- Tiếp nhận văn học
- Viết bài nghị luận về vấn đề bạn đọc và tiếp nhận

NHÀ VĂN VÀ SÁNG TÁC

- Nhà văn (thiên chức, phẩm chất, vai trò,...)
- Sáng tác văn học (đặc trưng, các mối quan hệ,...)
- Viết bài nghị luận về vấn đề nhà văn và sáng tác

**CHUYÊN
ĐỀ VỀ
VĂN
HỌC
(Nâng
cao)**

**LỊCH SỬ
VĂN HỌC**

- Các thời kì văn học
- Các chủ đề/nguồn cảm hứng lớn
- Các trường phái/trào lưu văn học

**VĂN HỌC VÀ
CÁC LOẠI HÌNH
NGHỆ THUẬT**

- Văn học và hội hoạ
- Văn học và âm nhạc
- Văn học và điêu khắc
- Văn học và sân khấu, điện ảnh

**THỜI SỰ
VĂN HỌC**

- Một số tác giả, tác phẩm mới nổi bật
- Một số khuynh hướng sáng tác mới
- Một số kiến thức lí luận hiện đại, cập nhật

**CHUYÊN
ĐỀ VỀ
NGHỊ
LUẬN
XÃ HỘI**

**KIẾN THỨC
XÃ HỘI**

- Văn hoá, đạo lí
- Khoa học, công nghệ
- Giáo dục
- Môi trường sống (TN & XH)

**KỸ NĂNG
NGHỊ LUẬN**

- Phân tích đề
- Tìm ý, phát triển ý
- Lập luận
- Diễn đạt
- Mở bài, kết bài hay

**CHUYÊN
GIA**

KIẾN THỨC MỚI

KIẾN THỨC SÂU/NÂNG CAO

ĐÁNH GIÁ BÀI THI

CẬP NHẬT XU HƯỚNG THI

**TỰ HỌC
và
TỰ HỌC
CÓ
HƯỚNG
DẪN**

Đọc và ghi chép

Viết và sửa

Trao đổi và chia sẻ

ĐỌC – GHI CHÉP – CHIA SẺ

VĂN HỌC

- Tác phẩm (thơ, truyện, tùy bút)
- Bài phân tích tác phẩm (Nguyễn Đăng Mạnh, Chu Văn Sơn)
- Bài phê bình VH của các nhà văn (Hoài Thanh, Nguyễn Đình Thi, Xuân Diệu, Nguyễn Đăng Mạnh)
- Bài văn của học sinh giỏi, nhất là HSGQG

XÃ HỘI

- Văn bản thuyết minh
- Bài xã luận
- Phỏng vấn
- Sách về nghệ thuật sống, tuổi trẻ